

למעשה

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

למה נמשלו דברי תורה דווקא לגשם - השפעתה של תורה ניכרת לאחר זמן

יערף כמטר לקחי (לב ב)

צ"ב למה נמשלו דברי תורה דווקא לגשם

אלא דברי התורה הם כמו כגשם, מה הגשם בשעה שהוא יורד עדיין אין רואים את השפעתו על הצמחים, ורק לאחר זמן כאשר השמש מגיחה מאחורי העננים וזורחת על האדמה אזי רואים את תוצאות הגשם כך גם דברי התורה אף כי בשעה ששומעים אותם אין מבחינים מיד בהשפעתם בכל זאת סופם לעשות את פעולתם (רבי בונם ז"ל מפשיסחה הובא במעינה של תורה שם)

יגעת ומצאת תאמין גם אם התוצאה היא לא מיד

וכך היה מבאר ר' מאיר חדש (הו"ד בחכמת חיים) את מה שאמרו (מגילה ו): יגעת ומצאת תאמין ומשמע שגם לאחר היגיעה עדיין יש צורך להאמין וצ"ב מה צורך יש להאמין הרי במציאות הוא רואה שהצליח.

אלא מבאר שמדובר כשעדין הוא לא רואה שהצליח אבל צריך להאמין שבסופו של דבר הוא יצליח

והוכיח כן מילקוט שמעוני על משלי (רמו תתקנט) 'אוצר נחמד ושמן בונה חכם - זה משה. וכסיל אדם יבלענו זה יהושע. שלא היה בן תורה והיו ישראל קוראין אותו כסיל ובשביל שהיה משרת משה זכה לירושתו שהיה מכבדו ופורס הסדין על הספסל ויושב תחת רגליו לפיכך אמר הקב"ה איני מקפח שכרך. ועליו נאמר "נוצר תאנה יאכל פריה". ומבואר שכל הזמן היו ישראל קורים לו בן כסיל אבל ע"י שעמל זכה לקבל את התורה ולהיות הממשיך של משה רבינו. (עכ"ד).

וכ"כ הגר"א שיש ארבע טענות ליצר הרע וטענה שלישית היא לולא האמנתי שאמרו לא נוכל לעלות לארץ כי חזק הוא ממנו ועל זה אמר האמנתי לראות בטוב ה' בארץ החיים וכו' לירש ולזכות לראות אותה (באר אברהם בתהילים כז יג)

למה אמר היום לומד מעט מחר הרבה למה לא ילמד תמיד הרבה

כתוב במדרש (במדבר רבה פי"ב ה"ט) הדא הוא דכתיב (משלי כז, יח): נצר תאנה יאכל פריה וגו', מדבר ביהושע שהוא שמש את משה, כמה דתימא (שמות לג, יא): ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימוש מתוך האהל, למה נמשלה תורה כתאנה, שרב האילנות: היות, הגפן, התמרה, נלקטים כאחת, והתאנה נלקטת מעט מעט. וכך התורה, היום לומד מעט ולמחר הרבה, לפי שאינה מתלמדת

המשך בעמוד הבא

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות - "בית יוסף" קרית פוניבו

מעלת התפילה

כתוב במדרש גדולה היא התפלה לפני הקדוש ברוך הוא, אמר רבי אלעזר רצונך לידע כחה של תפלה, אם אינה עושה כלה חציה היא עושה, קין עמד על הבל אחיו והרגו, יצאה גזרה (בראשית ד, יב): נע ונד תהיה בארץ, מיד עמד ונתודה לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר (בראשית ד, יג): גדול עוני מנשוא, אמר לפניו רבונו של עולם כל העולם אתה סובל ולעוני אי אתה סובל, כתבת (מיכה ז, יח): נשא עון ועבר על פשע, סלח לעוני שהוא גדול, מיד מצא חסד לפני הקדוש ברוך הוא ונמנע ממנו נע חצי הגזרה, שכן כתיב (בראשית ד, טז): וישב בארץ נוד, מכאן אתה למד שגדולה התפלה לפני הקדוש ברוך הוא. וכן חזקיהו הנביא בשעה שאמר לו (ישעיה לח, א): צו לביתך כי מת אתה, מיד (ישעיה לח, ב): ויסב חזקיהו פניו אל הקיר, אמר לו הקדוש ברוך הוא (ישעיה לח, ה ו): שמועתי את תפלתך וגו' [והוספת:] הנני יוסף על ימך חמוש עשרה שנה, שכן כתיב (תהלים קמה, יט): רצון ראינו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם.

למה בימינו אין התפילות פועלות

בגמרא ברכות (ו): אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזלין בהן, וברש"י, דברים שעומדים ברומו של עולם - כגון תפלה, שעולה למעלה.

והנה יסד הגר"י בלאזר זללה"ה (כוכבי אור ח) שכשמזולזלים במעלה אין היא פועלת את פעולתה, והוכיח כן מהא דאיתא בגמרא (שם סב:), ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט, אמר רבי יוסי ברבי חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם, שנאמר והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בבגדים ולא יחס לו, והיינו דכיון שזולזל בחשיבות הבגדים נענש שהבגדים לא חיממוהו, ולמדנו בזה כלל גדול דכשמזולזלים בדבר אין זוכים לתועלתו. (וענין זה יבואר בהרחבה בפרשת בשלח) ושמעתי ממרן הגר"י לווינשטיין זי"ע שזה הוא הטעם שבזמנינו אין התפילה פועלת כדורות הקודמים, דכיון שבני אדם מזולזלין בענין התפילה בה שוב אין זוכים לתועלתה, ואינה פועלת את פעולתה ולכן שומה עלינו לבאר ערכה וחשיבותה של התפילה כדי שלא נבא לזלזל בה חלילה, ומתוך כך נאבד את סגולתה. ומו"ר הגר"נ זצ"ל היה אומר שמח שבחורים מתפללים בשטיבלאך במקום להתפלל בישיבה זה גם כן בכלל בני אדם מזולזלין בהן (משרא"ב עה"ת ח"א עמ' רטו)

הלימוד מזה למעשה. עד כמה חשוב הערכה של התפילה

חדש ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 072274111

המשך מעמוד קודם

לא בשנה ולא בשתים. עליו נאמר: נצר תאנה. מהו יאכל פריה, פרי של תורה, מלכות ושרות, שנאמר (משלי ח, טו טז): בי מלכים ימלכו וגו' בי שרים ישרו. וכן ארע ליהושע, שלא ירשו בניו של משה מקומו אלא יהושע ירש מקומו, כמה דתימא (במדבר כז, יח): קח לך את יהושע בן נון וגו'. (משלי כז, יח): ושמר אדניו יכבד, זה יהושע, שהיה משמש את משה ביום ובליה, כמה דתימא: לא ימיש מתוך האהל, ואומר (במדבר יא, כח): אדני משה כלאם, לפיכך כבדו הקדוש ברוך הוא, מה כבוד עשה לו הקדוש ברוך הוא, לפי שכך אמר ליהושע (במדבר כז, כא): ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים וגו'. ולפי ששמש אדוניו, וזה לרוח הקדש, שנאמר (יהושע א, א): ויהי אחרי מות משה וגו', שאין תלמוד לומר משרת משה, למה נאמר, לומר לך לפי שהיה משרת משה וכה לנבואה, הווי יכבד.

המשך דברי הרב פנחס זרביב

וכן צריך להבין במדרש (ויק"ר יט ב) רבי חנין דצפורין פתר קרא בתלולית זו של עפר, מי שטיפש מהו אומר מי יכול לקצות את זו, מי שפקח מהו אומר הרני קוצץ שתי משפלות היום, שתי משפלות למחר, עד שאני קוצץ את כלה. כך מי שטיפש אומר מי יכול ללמד את התורה, נויקין שלשים פרקים, כלים שלשים פרקים. מי שפקח מהו אומר, הרני שונה שתי הלכות היום שתי הלכות למחר עד שאני שונה את כל התורה כלה.

אמר רבי אמי (משלי כד, ז): ראמות לאויל חכמות. אמר רבי יוחנן לכבר תלוי באוירו של בית, מי שטפש אומר מי יכול להוריד את זה, מי שפקח אומר ולא אחר תלאו, אלא מביא שני קנים ומספקן זה לזה ומורידו. כך מי שטפש אומר מי יכול ללמד תורה שבלבו של חכם, מי שפקח אומר והוא לא מאחר למדה, אלא הרני לומד שתי הלכות היום ושתיים למחר עד שאני לומד את כל התורה כלה.

אמר רבי לוי משל לטרסקל נקוב ששכר בעליו פועלים למלאתו, מי שטפש מהו אומר, מה אני מועיל, מכניס בזו ומוציא בזו, מי שפקח מהו אומר, ולא שכר כל חבית וחבית אני נוטל. כך מי שהוא טפש מהו אומר מה אני מועיל ללמד תורה ומשכחה, מי שהוא פקח מהו אומר ולא שכר יגיעה הקדוש ברוך הוא נתן וצ"ב במשל הראשון מה הוויכות בין החכם לטיפש והרי זה פשוט שאם אדם צריך מאה משפלות כדי לרוקן את התל שזה יגמר בחמישים ימים ומה חידש לו החכם אלא כל ההתחלות קשות ומכאן והילך יערב לכם כמו שכתוב ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והיתם לי סגולה מכל העמים (שמות יט ה) ופירש רש"י ועתה - אם תקבלו עלכם יערב לכם. מכאן ואילך שכל ההתחלות קשות.

וצ"ב היכן משמע בפסוק שכל ההתחלות קשות ומכאן ואילך יערב לכם. אלא הוקשה לרש"י שהיה יכול לקצר ולומר ואם שמוע תשמעו בקולי למה ייתר וכתב 'ועתה' אלא בא לומר שכל מה שצריך לצוותך זה רק עתה שזה ההתחלה אבל בהמשך שיערב לכם אין צורך לצוותכם אותך כי תעשו מעצמם כי יערב לכם. וביאור דבר זה בהרחבה שבהתחלה עד שהאדם מתרגל לוקח לו הרבה זמן אבל אח"כ שכבר התרגל לוקח לו פחות זמן ואת זה הטיפש אינו שם לב וחושב שתמיד יקח לו הרבה זמן כמו בהתחלה מושא"כ החכם מבין שרק בהתחלה זה לוקח הרבה זמן עד שהוא מתרגל ולכן כתוב שהיום לומד מעט ומחר הרבה

אחרי שהאדם עושה מה שביכולתו ה' יעזור לעלות דרגה אחרי דרגה בקיום המצוות שהן למעלה מיכלתו

ורבנו בחיי בספרו "חובות הלבבות" הרחיב בזה שיגיעה מניבה תוצאות בכל תחום, ולא דווקא בלימוד התורה. (שער השבון הנפש החשבון העשרים ואחת) וז"ל זירגיל את עצמו תחילה לעבודת ה' שהיא ביכולתו ועסוק בה בהתמדה וירון ויזדרז לעשותה עד שהיא תיעשה לו להרגל. ואחר כך ישתדל לעלות לדרגות נוספות בעבודת ה' שהן למעלה מיכלתו, וישתוקק בלבו להגיע אליהן, ויתכנן במחשבתו כיצד להשיג אותן, ויבקש מהאל בכנות בלבו ובמצפוניו שיעזור לו ויאמץ את כוחו לעלות לדרגות שהן למעלה מיכלתו בדיעה ובמעשה. וכאשר הוא יעשה זאת תמיד, הבורא ימלא את בקשתו ויפתח לו את שערי ידיעתו ויהזק את שכלו ואת אבריו לעלות דרגה אחרי דרגה בקיום המצוות שהן למעלה מיכלתו, כמו שנאמר "אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך".

אתן לך דוגמא דומה מאדם, מלאכה, או חכמה. כשאדם לומד מלאכה, בתחילה הוא יכול לעשות רק חלק ממנה כפי בינתו ופחות ממה שיש ביכולתו, וכאשר בינתו מתחזקת והוא שוקד על מלאכתו, הבורא נתן בו דעת להבין את יסודות המלאכה ואת כלליה, שמהם הוא מוציא אחר כך דברים חדשים שלא למד מאף אחד וכן אדם הלומד חכמה, למשל חכמת ההנדסה, אין המורה יכול ללמד אותו בתחילת לימודו את ההנדסה העיונית, אלא הוא מתחיל ללמד אותו את ההנדסה המעשית על ידי הציורים שיש לו כמו שסידר אותם אקלידיס בספרו שחיבר בחכמת ההנדסה, וכאשר הוא מבין כבר היטב את ההנדסה המעשית וחפץ להבין ממנה על ידי התמסרות וחריצות את הדברים החדשים שאפשר ללמוד ממנה, אז הבורא נתן בו דעת להבין גם את ההנדסה העיונית, ומבסס ומחזק את הידע הכללי שלו, עד שיש ביכולתו להמציא בעזרת הידע שלו ציורים נפלאים ומלאכה עדינה הדומה כמעט לנבואה מאת האלקים.

וכן הוא גם בשאר החכמות, שכאשר האדם מתמסר ללימודיו הוא מוצא בלבו כח רוחני עליון שאף אדם אינו יכול להכניסו בו ולכן אמרו רבותינו ז"ל "חכם עדיף מנביא". ואליהוא אמר "אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם". ובדומה לדוגמא זו, עליך אחי להבין כי המטרה העיקרית במצוות המוטלות על האברים היא: לעורר את האדם לקיום המצוות המוטלות על הלב ועל המצפון,

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

מפני שהן היסוד שעליו בנויה עבודת ה' והן השורש של התורה. כמו שכתוב "את ה' אלקיך תירא אותו תעבוד". ונאמר "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו", ונאמר "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי ליראה את ה' אלקיך". ומכיוון שקיום המצוות המוטלות על הלב ועל המצפון הוא למעלה מכחו של האדם, הרי אי אפשר לו לקיים אותן עד שיפרוש מתאוותיו ובהמיות הרבות ועד שיכבוש את טבעו וירסן את תנועותיו, לכן הטיל הבורא על גופו ועל אבריו מצוות שכן ביכלתו לקיים, ועל ידי כך ביכלתו לקיים בקלות את המצוות המוטלות על הלב. וכאשר האדם מתמסר לקיום המצוות בלבד ובמצפון ומקיים אותן כפי יכלתו, האלקים פותח לו את שער המדרגות הרוחניות, והוא מגיע גם לאלה המדרגות שהן למעלה מיכלתו, כך שיעבוד את הבורא יתברך בגופו ובנפשו בחיצוניות ובפנימיותו, כמו שאמר דוד המלך ע"ה "לבי ובשרי ירננו אל אל חי". וכבר נתנו משל למה עובד ה' דומה, לאדם שנטע עצים כדי ליהנות אח"כ מפירותיהם. אם אדם זה עוקר תחילה את העשבים, הרעים מסביב לשרשי העצים, ומנקה את האדמה ומוציא ממנה את הקוצים ואת העשבים, ומשקה את העצים בזמן הדרוש ומזבל אותם, הוא יכול לקנות אח"כ אל האלקים יתברך שיצמיח לו מהעצים פירות אבל אם הוא מתעלם מלעבד את העצים ומלהשיג עליהם, אין הוא יכול לקנות שהבורא יתברך יתן לו מהם פרות. וכן הוא גם עובד ה'. אם הוא משתדל וממהר ומודרו לעשות את מה שביכלתו לעשות, אז האלקים עוזר לו לעשות גם את מה שהוא למעלה מיכלתו, אשר זהו הפרי הנעלה והטובה הנכבדה שהאלקים נותן לבחיריו ואוהביו בעולם הזה, כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר". ושלמה המלך החכם אמר "כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה" וכו'. עד כאן דבריו.

בסיכום א. להתחיל ב. ליתון במחשבתו האיד להגיע לזה ג. יבקש מה' בכנות ליבו שיעזור לו.

וכן מצינו במדרש רבה בראשית (פרשה טו) כענבים במדבר מצאתי ישראל ככורה בתאנה בראשית (הושע ט) אמר ר' יודן, התאינה הו בתחלה אורים אותה אחת אחת ואח"כ שתיים ואח"כ שלושה עד שאורים אותה בסלים ובמגרפות. כך בתחילה אחד היה אברהם וירש את הארץ ואח"כ שנים, אברהם ויצחק, ואח"כ שלושה עד אברהם יצחק ויעקב, ואח"כ ובני ישראל פרו ושרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ובני עי"ש. ומבואר שבתאינה דרכה היום קצת ומחר הרבה

איגרתו המפורסמת של הפחד יצחק

והרב יצחק הוטנר זצ"ל כתב בספרו פחד יצחק (איגרת קכח) רעה חולה היא אצלנו שכאשר מתעסקים אנו בצדדי השלימות של גדולינו, הננו מטפלים בסיכום האחרון של מעלתם. מספרים אנו על דרכי השלימות שלהם, בשעה שאנחנו מודלים על המאבק הפנימי שהתחולל בנפשם. הרושם של שיחתנו על הגדולים מתקבל כאילו יצאו מתחת יד היוצר בקומתם ובצביונם. הכל משוחחים, מתפעלים ומרימים על נס את תורת הלשון של בעל החפץ חיים זצ"ל, אבל מי יודע מן כל המלחמות, המאבקים, המכשולים, הנפילות, והנסיונות לאחור שמצא החפץ חיים בדרך המלחמה שלו עם יצרו הרע, מושל אחד מני אלף, ודי לבנון שכמותך לדון מן הפרט אל הכלל. התוצאה מזה היא כשנער בעל רוח, בעל שאיפה, בעל תפיסה מוצא בעצמו מכשולים, נפילות, ירידות הדי הוא דומה בעיניו כבלתי 'שתול בבית השם'. שלפי דמיונות של נער זה להיות שתול בבית השם, פירושו הוא לשבת בשלמות הנפש על נאות ושא לא חי מנוחות וליהנות מיצרו הטוב בדרך צדיקים נהנים מזיו השכינה שערטותיהם בראשיהם במסיבת גן עדן. ולאידך גיסא, לא להיות מורגז מסערת היצר על דרך הכתוב של 'במתים חפשי'.

אבל דע לך, חביבי, ששורש נשמתך הוא לא השלוח של היצר טוב, אלא דוקא מלחמתו של היצר טוב, ומכתבך היקר הנלכב מעיד כמאה עדים כי אכן לוחם נאמן אתה בצבאותיו של היצר טוב. באנגלית אומרים 'הפסד קרב ונצח מלחמה', בודאי שהקד נכשל ועומד להיות נכשל, (אין בזה משום פתיחת פה לשטן). ובכמה מערכות תפול שדוד. אבל אני מבטיח לך שלאחר הפסד כל המערכות תצא מן המלחמה כשור הנצחון על ראשך, והטרף החד מפרפר בין שינך. החכם מכל אדם אמר שבע יפול צדיק וקם (משלי כד טז), והטפשים חושבים כי כונתו בדרך רבותא, אע"פ שבע יפול צדיק מ"מ הוא קם. אבל החכמים יודעים היטב שהכונה היא שמהות הקימה של הצדק היא דרך ה'שבע נפילות' שלו. וירא את כל אעם עשה והנה טוב מאד. טוב זה יצר טוב, מאד זה יצר הרע (ב"ר ט).

אהובי, הנני לוחץ אותך אל לבבי, ולוחש באוזניך, כי אילו היה מכתבך מספר לי על אודות המצוות ומעשים טובים שלך הייתי אומר שקבלתי ממך מכתב טוב. עכשיו שמכתבך מספר על דבר ירידות ונפילות ומכשולים, הנני אומר שקבלתי ממך מכתב טוב מאד. רוחך סוערת לקראת השאיפה להיות גדול. בבקשה ממך אל תציייר לעצמך גדולים שהם ויצרם הטוב בגחנית חד הוא. לעומת זאת צייר בנפשך גדולותם של גדולי עולם באותיות של מלחמה נראה עם כל הנטיות השפלות והנמוכות. ובזמן שהקד מרגיש בקרבך סערת היצר, דע לך שבויה הנך מתדמה אל הגדולים הרבה יותר מאשה בשעה שאתה נמצא במנוחה שלימה שאתה רוצה בה. דווקא באותם המקומות שהקד מוצא בעצמך ירידות הכי מרובות, דווקא באותם המקומות עומד הנך להיות כלי להצטיינות של כבוד שמים. עם נבל ולא חכם (לכ"ו) עמא דקבילו אורייתא ולא חכימו תרגום וצ"ב הכיזד מפרש התרגום את המלה נבל, שקבלו את התורה אופייני הוא שבתרגום יהונתן אמנם נאמר דא עמא דהו טפשיין וקבילו אורייתא ולא חכימו

וצ"ב הכיזד אפשר לקבל תורה ולא להחכים אלא מבואר כאן וכמו שמבואר ברבינו יונה (אבות פ"ד מ"א) 'איזהו חכם וכו' כי היודע כל החכמות אם אינו אוהב את החכמה אינו חכם אלא טיפש והאוהב אותה ומתאוה אליה אע"פ שאינו יודע כלום הרי זה נקרא חכם' ומבואר שבלעדי המבקש אינו נקרא חכם אל טיפש. ולכן לא נכתב מקום המקדש שהאדם יבקש היכן הוא מקום המקדש.

מיהו הבחור המובחר בשיבה

הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל רגיל היה לספר לתלמידיו שימי בחורותו כשלמד ולימד בישיבת גרודנא, נסע על מנת להינפש לכמה ימים בישיבת נובהרודוק אצל דודו הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל.

באחד מימי שהותו שם, ניגש אל דודו וביקשו שיראה לו מיהו הבחור המובחר בשיבה.

הצביע ראש הישיבה על בחור מסוים ואמר להג"ח זצ"ל: 'זה העמקן הגדול ביותר בשיבה', אחר כך הראה לו בחור אחר באומרו 'הנה המתמיד של הישיבה' כך חזר וציין עוד שמוות של כמה בחורים, במנותו כל אחד והצטיינותו המיוחדת, זה ביראת שמים, זה בבקיאיות, וכן הלאה.

חזר רבי חיים זצ"ל ושאל: 'סוף סוף מי הבחור המובחר ביותר בשיבה? אז הצביע דודו על בחור אחד ואמר לו 'זה הבחור המובחר ביותר בשיבה'!

תמה רבי חיים זצ"ל ושאל את דודו: הרי כאשר מנית את שבחם של כל בעלי המעלות הנבחרות לא הזכרת את שמו של בחור זה כלל, כיצד איפוא אומר אתה פתאום כי הוא הבחור המובחר ביותר, ואין כמותו?

השיב לו הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל ואמר לו: 'מעלתו של בחור זה שונה משאר המעלות שציינית. בחור זה הוא 'המבקש' הכי גדול, לנכח מעלה זו שמצטיין הוא בה ראוי הינו לתואר הבחור המובחר ביותר, כי הוא זה שייגע רחוק יותר מאחרים'

לימים דבריו של הגר"א יפהן זצ"ל הוכיחו את עצמם, אותו 'מבקש' שעליו הצביע היה לא אחר מאשר מאור דורינו, מרן הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל - 'הסטיפלער' (משולחן רבי

אליהו ברוך מועדים א עמוד רמב)

הרב היים בן המו שליט"א

מסבירים חז"ל על דברי הגמ' ר"ה "שלושה ספרים נפתחים בראש השנה צדיקים ונחתמים לאלתר לחיים, רשעים למיתה, בינוניים תלויים ועומדים, עשו תשובה נחתמים לחיים ואם לאן חלילה למיתה", ויש להבין למה הבינוני זוכה רק אם עשה תשובה, ולא כל מצווה אחרת? הרי על ידי מצווה אחת הוא הופך להיות צדיק, כי אז רובו זכויות? וגם מהו המושג תלויים ועומדים? אלא שבידוע האדם נידון בראש השנה על מעשיו של השנה החולפת, ואם הוא הגיע ליום ראש השנה כאשר הוא במצב של בינוני, כלומר חציו זכאי וחציו חייב, במשקלו של בוחן לבות וכליות, הרי שהאפשרות היחידה לשנות את המאזן של השנה החולפת זה רק על ידי תשובה, כי התשובה המצווה היחידה שיש לה את היכולת למחוק את העבר, ולשנות את האיזון לטובה, ולכן הרמב"ם כותב אם עשה תשובה ולא כל מצווה אחרת, ומה שהגמ' אומרת תלויים ועומדים הכוונה תלויים, שחבל התלייה סביב הצוואר כבר מונח, אלא שהנידון עומד על שרפרף, וביום הכיפורים היתה ההחלטה האם יורידו מעל צווארו את החבל, או שישירו את הכסא מתחת רגליו, ולכן דווקא ימים אלו בהם כל אחד צריך לחוש כי הוא בינוני ולעשות תשובה, ואפילו במעט תשובה בימים אלו נוכל לצעוד בבטחה לקראת השנה החדשה הבאה עלינו ועל כל בית ישראל לטובה ולברכה אמן.

אף הרמב"ם בהלכות תשובה (ב-ב) שואל מהי התשובה? ומבאר "הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממצבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד, שנא' יעזוב רשע דרכו" וכו', מומשיך הרמב"ם "ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם" מדברי הרמב"ם משמע שהתשובה שייכת אולי למלאכים שהרי על בני אדם נאמר "אל תאמין בעצמך עד יום מותך", ומי האיש שיוכל לומר שהוא עשה תשובה שלימה ברמה כזאת שעד אחרית ימיו לא ישוב לחטא זה, ועוד שהוא צריך לעמוד במבחן של בוחן לבות וכליות? יוצא מכאן לכאורה שמצוות התשובה היא כלל וכלל לא קלה כפי שתוארו עד כה, אלא מבאר ר' איצלה בלאור שהיה מגדולי תלמידי רבי ישראל מסלנט, שהסבר מדברי הרמב"ם הוא על אותו הרגע שהאדם מתחרט ועושה תשובה באותו הרגע יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא, ולא מדובר עד סוף ימיו.

יוצא שגם אם בחלוף הזמן חלילה חטא בעל התשובה באותו החטא, אין כל קשר בין הטא הזה לתשובה שעשה, ובלבד שבאותו הרגע שקבל עליו תשובה יעיד עליו יודע תעלומות שתשובתו שלימה על כל מרכיבה, דהיינו, חרטה, וידי, וקבלה לעתיד.

כך גם מובא בגמ' (יומא פו:) הגמ' שואלת היכי דמי בעל תשובה? אמר רבי יהודה כגון שבאה לפני אותה עבירה פעם ראשונה או פעמיים ולא עשאה, הרי לנו מזה שהגמ' לא כתבה ולא עשאה לעולם, אלא פעם או פעמיים שמע מינה שמשפיק פעם או פעמיים כדי להיווכח שתשובתו שלימה.

הגמ' (קידושין מט:) אומרת האומר לאשה הרי את מקודשת לי בטבעת זו, על מנת שאני צדיק, אפילו הוא רשע גמור - מקודשת, למה? שמא הרהר בתשובה, ופוסק השו"ע (אבה"ע לה-לא) שהיא "ספק מקודשת" והסיבה, שמא הרהר בתשובה, כלומר הספק נובע מכך שספק לנו אם הרהר בתשובה אם לאו, אבל אם ברור לנו שהרהר בתשובה, הרי שהיא בודאי מקודשת, וזאת אף על פי שהוא רשע גמור, למדנו מדין זה שהרהר בתשובה בכוחו להפוך רשע גמור, לצדיק גם כאשר לא קיים את כל שלבי התשובה.

עוד אפשר לראות עד היכן מגיע כוחו של הרהור בתשובה, ואפילו באדם גוסס, מדברי הרמב"ם (הלכות רוצח ב-ז) כותב הרמב"ם "אחד ההורג את הבריא או את החולה הנוטה למות, ואפילו הרג את הגוסס נהרג עליו", וההסבר לכך שההורג את הגוסס נהרג, הסבירו חז"ל מפני שנאמר "תשב אנוש עד דכא", כלומר הקב"ה מקבל את תשובת החוטא גם בדכדוכה של נפש כלומר גוסס, והנה אף על פי שהוא מנע ממנו את האפשרות לעשות תשובה, שעל ידה הוא זוכה לחיי נצח, נמצא שהוא גזל ממנו נצח, לכן דינו כדין רוצח בחור צעיר וחייב מיתה.

ואל לנו לזלזל באף חטא ולו מה שנראה לנו כקטן ביותר, המשגיח הרב יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה אומר אם ברצוננו להבין מה משמעותו של חטא אחד, עלינו להתבונן בחטאו של אדם הראשון, שאכל מעץ הדעת, ובעקבות חטא זה מתו ומתים מיליארדי אנשים מאז בריאת העולם, כמה יתומים, כמה אלמנות, יתמות, אנוחה, וצער והכול בגלל חטא אחד בלבד.

הרב פינקוס זצ"ל היטיב להמחיש את מעלתם של ימי הרחמים והסליחות ואת סגולתם המיוחדת בהם הבורא מתקרב אל בראויו ופושט אליהם את ידו לקבל תשובתם, ונותן להם הזדמנות מיוחדת וכך הסביר, בקהילה אחת לא היה להם בית הכנסת באזור מגורם, הם השתקקו בכל לבם ומאודם להקים בית כנסת שישמש אותם למקום תפילה ולימוד, לאחר מאמצים יזעזעו עבודם שטח, אלא שלא עלה בידם לגייס את הכסף הנדרש לשם הבנייה, בסופו של דבר החליטו לרכוש זמנית קרוון גדול שישמש אותם כבית כנסת זמני עד שירווח, שכרו פועלים שהכינו את התשתיות, הקרוון שונע על משאית ענקית, ומנוף רב ממדים הרים את הקרוון על מנת להניחו במקום שהוכן עבורו, בעוד הקרוון באוויר ירדו מהמשאית ארבעה גברתנים שכיוונו את הקרוון ימין שמאל קדימה ואחור עד שהורד על מקומו, המשאית כמו המנוף שבו לבסיסם, ומיד נכנסו פועלים חרוצים כדי לחבר את הקרוון אל תשתיות המים החשמל וכו', ופתאום נשמעה זעקה מאחד מבעלי המקצוע שגילה שהקרוון הונח בכיוון לא נכון, מקום ארון הקודש היה במערב, וכן אי אפשר לחבר את הקרוון לתשתיות המים והחשמל, כל הפועלים תפסו את הראש בצער מה עושים, היה שם אדם שאמר מה הבעיה לפני זמן קצר ארבעה גברתנים הויזו את הקרוון ימין ושמאל, אנו לא ארבעה אלא ארבעים, בואו ונרים את הקרוון ונניח אותו במקומו, אמרו לו כל זמן שהקרוון היה באוויר די בארבעה גברתנים כדי להזיזו, אבל כאשר הוא מונח על הקרקע גם מאה אנשים לא יוכלו להרימו, כך אומר הרב חודש אלול הוא זמן שהתשובה באוויר עם מעט מאמץ ורצון להתקרב אל ה' יש"ס ד לקבלת התשובה כי ימינו של הקב"ה פשוטה לקבלנו, אבל לאחר ימים אלו נצטרך מאמצים גדולים וכולי האי ואולי.

יהי רצון שהקב"ה יערה עלינו ועל כל ישראל רוח טהרה ממרום כמש"כ "וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" אמן.

לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר "בינינו" - לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר תורת יוסף לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר של דרשו לחץ כאן